

Stručná historie kostela v Žatčanech zasvěceného Nejsvětější Trojici

Ves Začany (dřívější název - též Zatčany), dnes Žatčany, je zmíněna v moravských letopisech již na začátku našeho tisíciletí. Svědčí o tom nejstarší darovací listina z roku 1131. Olomoucký biskup Zdik v ní sepsal majetek patřící k naší osadě. Žatčany byly tehdy převedeny spolu s několika osadami z okolí Brna z majetku kapituly sv. Petra v Brně biskupství olomouckému. (Po dokončení stavby katedrály sv. Václava povýšeno na arcibiskupství.)

Ve výnosu krále Václava IV. z roku 1248 byl do Žatčan navrácen výroční trh „jak tomu bývalo odedávna“. To svědčí o tom, že naše osada v dávných letech nepatřila mezi nejmenší. Z uvedených skutečností se právem domníváme, že zde stál kostel či rotundová kaple snad již ve století XI. Bylo tomu tak v mnoha osadách mezi Maďary vyvráceným Velgogradem a Olomoucí - kam až sahá zbožný vliv sv. věrozvěstů a jejich žáků.

Původní kostel či románská kaple byla později rozšířena a přebudována ve slohu gotickém. Z té doby (XII. - XIII. století) zůstalo dodnes zachováno zdivo v základech kostela (mistrovsky přitesané kvádry) a podpěrné pilíře venkovní zdi. Na jednom z pilířů se zachovala dodnes část kamenné ozdoby, snad okruží původního gotického pilíře či okna.

Uvnitř chrámové lodi zůstalo z gotické tvářnosti kostela zachováno prostou, avšak uměřenou gotikou provedené „sanctuárium“ a sedadlo pro kněze opatřené zdobným baldachýnem (u hlavního oltáře). Z těch dávných dob pochází i klenba v presbystáři.

Ke kostelu od nepaměti patřila fara (původně stála hned za hřbitovní zdí, v jejím sousedství stával „špitál“). Podací právo patřilo biskupství olomouckému. V letech 1318 - 1326 patřily k žatčanské faře 3 lány (pro zajímavost v Újezdě 1 lán).

Ze starých kapitulních dokladů je znám původní žatčanský farář Jan Stendal, jež v roce 1381 jmenoval papež Klement VI. kanovníkem u sv. Petra v Brně.

Ze světských jmen uvádíme: r. 1388 byly Žatčany spolu s Chrlicemi zastaveny markraběti Joštovi. Ten je připojil ke Špilberku. V náboženských bouřích na konci 16. a na počátku 17. století fara v Žatčanech zanikla. Od roku 1634 patřila filiálně do Újezda.

Až v roce 1919 byla v Žatčanech zřízena expozitura. V roce 1931 byla konečně po 300 letech fara opět obsazena. Novým farářem byl jmenován P. Alois Svára, blahé paměti. Téhož roku o slavnosti Nejsvětější Trojice uveden v úřad. Tak bylo důstojně oslaveno 800 leté historické zmínění žatčanské duchovní správy.

V letech 1351 - 1634, z nichž nemáme o našem chrámu zpráv, byl tento zajisté zničen a zpola zbořen. Dílo nájezdníků dovršily živly. A přece naši předkové vždy znovu, jako dík za přežití pohrom, svůj chrám vždy obnovovali. Při pozdějším znovuzbudování kostela byl uprostřed chrámové lodi postaven široký zděný pilíř. Tento bránil zřícení chrámové klenby. Sákristie bývala původně pod věží. V roce 1821 byly nově zbudovány střechy kostela i věže.

Dále výjímáme několik zápisů z pozdějšího dom. protokolu v Újezdě:

„ Když v roce 1853 fl. kostel v Žatčanech byl opravován a střecha křidlicí, věž kostela pak břidlicí se měly pokrýti, byla báně věže shozena. Měla tvar nočního čepce. V ní byla nalezena listina o opravě v r. 1821. Tato však vodou poškozena a údaje v ní kusé. Náklad na opravu 1440 zlatých. zčásti zapůjčen od farního kostela v Újezdě“

Z opisů ze staré farní kroniky, jež uchovávají naši občané, uvádíme o našem chrámu ještě další podrobnosti: Kostel v Žatčanech patřil mezi nejstarší na Moravě. Podle tradice zde původně stávalo pohanské obětiště, avšak první záznamy o něm jsou dokonce z r. 1131. Původně byl zasvěcen sv. Martinu (D.M. III/74 z r. 1247) . Nejstarší částí našeho kostela je jeho střední část - loď. Pak byl přistaven presbytář, pak věž, jak ukazuje zazděné okno na půdě kostela. Kolem r. 1700 přistavena sákristie. Toho roku byla dokončen generální oprava kostela a provedeny v něm velké změny. Gotická okna v presbytáři byla zazděna a pořízen nový oltář v barokním slohu (s letopočtem 1700). Je na něm krásný obraz Nejsvětější Trojice z téže doby. Oltář je po stranách zdoben krásnými řezbami. Dva boční oltáře jsou z roku 1750. Oltář na evangelní straně s obrazem sv. Barbory a na epištolní straně s obrazem sv. Antonína zdobí též krásné řezbářské práce.

Když kolem roku 1600 byla přistavena věž a na ni zavěšeny 4 zvony, byly hlasově tak sladěny, že prosluly v celém okolí. Ze starších dob pocházely 2 zvony - jeden z nich o váze 150 kg byl v r. 1805 poškozen francouzskou dělovou koulí (odtud název „uražený“). 80 kg umíráček pocházel též ze starších doby. Největší ulil V. Hiller v Brně r. 1864 (milénium přijetí křesťanství na Moravě) s nápisem „Sv. Cyrile a Metode, proste za nás“, druhý zvon „poledník“ Florián z r. 1843 nesl nápis latinský. Všechny tyto vzácné zvony byly v 1. světové válce zabaveny , rozbity a odvečeny do Vídně.

V roce 1922 pořízeny 3 zvony nové (2 větší z nich zabaveny Němci ve 2. světové válce). Byly odvezeny neznámo kam. Po 16 let zvoněno jen na zbylý umíráček. V roce 1958 byly pořízeny znovu 2 zvony: větší Maria, druhý Václav (zavěšeny v únoru). Třetí zvon Jan Bosco věnovala rodina Z. - zavěšen v prosinci 1959. Nyní máme tedy 4 zvony.

Po morové epidemii v roce 1616 (přežilo jen 28 lidí) co dík za přežití zbudována kaple sv . Maří Magdalény na hřbitově (1618 - 1618) . V kapli socha sv. Maří Magdalény v jeskyni (v Kristově hrobě). Na střeše kaple je dodnes korouhvička s letopočtem 1618 a se znakem Ditrichštejnů. O zbudování kaple se zasloužila rodina Mensdorfova.

Vpravo od hřbitovní brány stojí starý vzácný kamenný kříž. Jeho hlavní (horní) část je z jednoho kusu kamene . Překlad latinského nápisu na kříži: Obraz spásy Božího Syna trpícího pro naše nepravosti. Zbudován z úcty od Floriána 1765.

Posléze uvádíme několik drobnějších údajů z dějin našeho chrámu:

Opravy v r. 1852 - 1853 , vchod do sákristie po přestěhování této vede na věž. Zazděné výklenky na věži přebudovány na dvojité okna . Upraven nový vchod pod věží. Starý boční vchod ze „žebračky“ zazděn (ve výklenku r. 1909 postavena socha sv. Jana Nepomuckého), zazděno okno za oltářem. Tam postavena nová sákristie s bočním vchodem. Odstraněn nosný sloup klenby uprostřed chrámové lodi. Strop válcovitě zaklenut (červen 1852) . Škoda, že v těch letech byla ze hřbitova odstraněna stará kamenná kazatelna (zřejmě gotická). Stávala původně v kostele.

Ostatní události: 1805 filiální kostel v Žatčanech od Francouzů téměř vydrancován. 1810 kostel odvedl válečnou daň ve stříbře. 1827 opraveny varhany. 1856 z Říma přivezeny svaté ostatky. 1849 - 1866 cholera mezi farníky. 1872 posvěceno sousoší sv. Trojice na návsi. 1891 posvěcení sochy P. Marie Lurdské. 1900 velká účast na misiích (postaven misijní kříž). 1909 instalace Dp. Fr. Bébara v Újezdě. 1911 založena Kostelní jednota. 1913 oprava kostela a hřbitovní zdi, zbořen starý špitál za zdi. 1925 krádež v kostele.

Zapsáno 28.4. - 2.5.1974 M.Z. (pozn.: náš občan Milan Zezula * 1927 + 1980, rodák z č. 139)